

Lang leve de innovatie

Een groot probleem bij kennismangement is dat er geen algemeen geaccepteerde definitie van het begrip kennis bestaat. Dit is waarschijnlijk een van de redenen waarom de term kennismangement in het bedrijfsleven uit de mode is geraakt. Doordat de grenzen van kennismangement zo onduidelijk zijn, kan iedereen er zijn managementtheorie onder verkopen: van lerende organisaties tot kunstmatige intelligentie en van personeelsbeleid tot ICT-inrichting.

Tegenwoordig heeft men het liever over innovatiemanagement om het belang van de factor kennis aan te geven. Dit blijkt onder andere uit het Innovatieplatform waarmee onze premier het belang van de kenniseconomie wil onderstrepen. Maar hoe innovatiebeleid onze economie zal stimuleren wordt allerm minst duidelijk.

Wie op de website van het Innovatieplatform kijkt, kan een paar honderd foto's vinden van het evenement 'de Innovatieproeftuin 2028' van 3 december jongstleden. Drie ministers, Sinterklaas met een notebook en een podium vol kinderen (de 'Einstein generatie') passeren de revue. Het geheel roept vooral het beeld op dat niemand lijkt te weten waar men het over heeft. Je krijgt de indruk dat de aanhangers van innovatiemanagement dezelfde nieuwe-kleren-van-de-keizer-verkopers zijn als de onderwijsvernieuwers die beweren dat kennisoverdracht onbelangrijk is of de overheidsmanagers die kwaliteit en klanttevredenheid met elkaar verwarren.

Leerzamer voor de innovatiepraktijk is een recent proefschrift van Sophie van Loon over de samenloop van het intellectuele eigendomsrecht en het mededingingsrecht. Zowel het intellectuele eigendomsrecht als het mededingingsrecht zijn gericht op het stimuleren van innovatie. Het bijzondere is echter dat binnen het intellectuele eigendomsrecht dit gebeurt door innovators een monopolie te gunnen op de exploitatie van hun innovatie, terwijl binnen het mededingingsrecht dit gebeurt door het voorkomen van misbruik van machtsposities waardoor innovatie zou kunnen worden belemmerd.

De botsing tussen intellectueel eigendom en mededinging kan het beste worden geïllustreerd met het octrooirecht. Een uitvinder kan een octrooi op een uitvinding aanvragen als zijn uitvinding nieuws is, niet voor de hand ligt en betrekking heeft op het gebied van de nijverheid.

Wanneer het octrooi wordt toegekend krijgt de uitvinder

Mr. dr. Jaap Dijkstra – j.j.dijkstra@rug.nl – doceert het vak 'Juridische aspecten van kennismangement' aan de Rijksuniversiteit Groningen.

twintig jaar het monopolie op de exploitatie van zijn uitvinding. De rechtvaardiging van dit monopolie ligt in de beloning voor de investering die de uitvinder zich heeft getroost. Zonder deze bescherming zou de uitvinder die investering misschien niet hebben gedaan.

Het monopolie op de exploitatie van een uitvinding geeft de octrooierechthebbende een machtspositie. Dat is ook precies de bedoeling want hiermee kan de uitvinder zijn investering terugverdienen. Maar als er misbruik van die machtspositie wordt gemaakt dan kan op basis van het mededingingsrecht de monopolist worden bestraft. Dit is bijvoorbeeld het geval bij koppelverkoop. Een geoctrooieerd koffiezetapparaat geeft de octrooierechthebbende niet het recht om het anderen onmogelijk te maken de bijbehorende koffie pads op de markt te brengen. Daarmee zou je de vooruitgang middels vrije concurrentie op de koffiemarkt verstoren. Het octrooi op een koffiezetapparaat is daar niet voor bedoeld.

In de praktijk kan het lastig zijn om de grens te bepalen wanneer er sprake is van een terechte bescherming van een geoctrooieerde uitvinding of van misbruik van een machtspositie. Volgens Sophie van Loon zou je moeten kijken in hoeverre door het gebruik (of misbruik) van het intellectuele eigendomsrecht verdere innovatie wordt gehinderd. Maar wanneer dat wel of niet het geval is, is vaak moeilijk aan te tonen en kan tot slepende rechtszaken leiden.

Zou het niet een stuk eenvoudiger zijn om de juridische monopolies voor innovaties af te schaffen? Laat iedereen het dan maar uitvechten op de vrije markt door van elkaar de kunst af te kijken. De invloed van de farmacie op onze gezondheidszorg laat zien hoe zeer een door octrooien beheerste markt uit de hand kan lopen. Het vrije gebruik van kennis zou misschien wel het allerbeste voor het innovatieklimaat en voor de kenniseconomie kunnen zijn. **IK**